

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 14 maj, 1892 kl. 11 f. m.

Första Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, angående skrifvelse till Konungen om tillsättande af en komité för utarbetande af förslag till fullständigt ordnande af landt- och sjöförsvaret.

I motion under n:o 35 har herr friherre *Leijonhufvud*, *Broder Abraham*, med instämmande från 56 andra ledamöter af Första Kammarén, föreslagit, »att Riksdagen må i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att en komité af sakkunnige män måtte tillsättas med uppdrag att utarbeta och så tidigt till Kongl. Maj:t inkomma med förslag rörande fullständigt ordnande af landt- och sjöförsvaret, att ett sådant förslag kan till antagande föreläggas den Riksdag, som sammanträder den 15 januari 1893.»

Såsom stöd för sin hemställan hafva motionärerna anført:

»Genom de beslut, Riksdagen fattat i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående förändrad lydelse i vissa delar af värnpligt-lagen, har försvarsfrågan åter fallit.

Omsorgen om landets trygghet tillåter emellertid icke, att arbetet på denna frågas lösning hvilar. Denna lösning kan endast på tvenne vägar sökas, nemligen: antingen genom en följdriktig tillämpning af den allmänna värnpligten och dermed förenadt större mått af vapenöfning för de värnpligtige, eller genom användande af systemet »stam

Bih. till Riksd. Prot. 1892. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 11 Häft. (N:is 15, 16.) 1

och beväring», vid hvilket man kan nöja sig med en mera begränsad utsträckning af vapenöfningarne.

För så vidt den senare utvägen följes, måste stammen vara antingen värfvad eller indelt. Tvenne gånger, 1878 och 1883, har Riksdagen likväl förkastat förslag, som afsett en uteslutande värfvad stam, och likaledes tvenne gånger, 1889 och 1892, förkastat förslag till partiel ombildning af stammen på värfningens grund. Då dertill kommer, att erfarenheten mer än tillräckligt visat omöjligheten af att utsträcka värfningen väsentligt längre än redan skett, *anse vi denna grund icke längre böra ifrågakomma.*

Bibehållande af stamsystemet fordrar därför med nödvändighet stammens bildande på indelningsverkets grund, hvilket likväl ingalunda hindrar lättnad i de bördor, det medför. Soldatens tjenstetid kan förkortas; anledningar till stridigheter mellan rust- och rotehållaren och soldaten eller befälet böra undanrödjas; rust- och rotehållsbesväret bör fixeras och staten öfvertaga den del af rust- och rotehållskostnaden, som öfverskrider det fixerade beloppet.

Då emellertid meningarne i ofvannämnda afseenden ännu äro så skiftande, att föga hopp om framgång förefinnes för förslag af enskilde motionärer, och då med organisationen af försvaret till lands äfven torde böra förenas en plan för ordnande af sjöförsvaret», hafva under-tecknarne enat sig om förestående hemställan.

De fosterländska tänkesätt, som lifvat motionärerna, då de trott sig på den af dem föreslagna vägen kunna påskynda och bereda en lycklig lösning af den viktiga försvarsfrågan, förtjena all aktning och kunna af ingen betviflas. Motionärerna framhålla, att Riksdagen »tvenne gånger, 1878 och 1883, förkastat förslag, som afsett en uteslutande värfvad stam, och likaledes tvenne gånger, 1889 och 1892, förkastat förslag till partiel ombildning af stammen på värfningens grund», men samma öde har drabbat alla de många förslag till mer genomgripande förbättringar i vårt försvar, som efter den nya riksdagsordningens antagande kommit under representationens behandling, och vid intet tillfälle har Riksdagen eller någon af dess kamrar afgjort uttalat sig emot användandet, i större eller mindre omfång, af en värfvad stam såsom grund för den nya organisationen och i öfverensstämmelse med hvad som redan nu är förhållandet med en ej ringa del af våra försvarskrafter, både till lands och till sjös.

Deremot lärer ej kunna förbises, att Riksdagen i sin helhet och Andra Kammarerna upprepade gånger uttalat den mening, att indelningsverket ej borde bibehållas som beståndsdel af den nya härordningen.

Utskottet, som högt värderar de viktiga tjänster indelningsverket gjort landet, men ej anser det tillkomma sig att uttala något omdöme beträffande det system, hvarpå försvaret bör grundas, inskränker sig till att här i korthet redogöra för hvad som med afseende å försvarsfrågans behandling hufvudsakligast förekommit sedan början af 1870-talet.

Vid 1871 års riksdag framlades af Kongl. Maj:t ett fullständigt härordningsförslag, grundadt på indelningsverkets bibehållande. Vid behandling deraf i Riksdagens båda kamrar godkändes visserligen i hufvudsak den på samma gång framlagda värnpligtslagen, men i Andra Kammaren endast under det vilkor, att »indelningsverket skulle upphöra inom 15 år».

Det omarbetade förslag, som af regeringen framlades till den urtima Riksdagen i september 1871, vann icke heller Riksdagens bifall, i det Andra Kammaren förklarade sig ej vilja bygga försvaret på indelningsverkets grund.

I Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 23 maj 1873 yttras bland annat: »då till nästa riksdag lärer vara att från Eders Kongl. Maj:t förvänta förslag till ny organisation af landets försvarsväsen, antagligen grundadt på en vidsträcktare tillämpning af den allmänna värnpligten, får Riksdagen, som ansett att en befälsstam bör bildas ur de värnpligtiges led mot den ersättning af statsverket, som kan blifva erforderlig, och att således den indelta armén icke blifver hvarken lämplig eller behöflig för åstadkommande af ett för landets sjelfständighet betryggande och efter våra förhållanden lämpadt försvar, i underdånighet anhålla» o. s. v. — — — — »börande den antagna arméorganisationen träda i verkställighet först, sedan nämnda stadganden om rustnings- och roteringsbesvärens samt grundskatternas afskaffande likaledes blifvit af Konung och Riksdag antagna».

På grund af denna Riksdagens underdåniga skrifvelse tillsatte Kongl. Maj:t den 3 oktober 1873 en komité för granskning af ett inom generalstaben utarbetadt förslag till ny härordning, bygd på allmän värnpligt, och i december samma år en särskild komité för sjöförsvarets ordnande enligt samma grunder. Båda dessa komitéer afgåfvat sina betänkanden i april 1874.

I Kongl. Maj:ts proposition till 1875 års Riksdag var stamsystemet helt och hållet öfvergifvet samt försvarsväsendet grundadt uteslutande på allmän värnpligt. I Första Kammaren stannade man vid en skrifvelse af innehåll att Riksdagen anhöll, det Kongl. Maj:t behagade låta utarbета och framlägga ett nytt förslag, »hufvudsakligen fotadt på nu framlagda grunder». Andra Kammaren åter anhöll om ett förslag bygd

på följande grunder: a) öfningstiden för de värnpligtige blifver lika för alla och bestämmes till högst 90 dagar, b) stamtruppen ombildas i öfverensstämmelse med krigskonstens utveckling — — — sedan rustnings- och roteringsbesvären i sammanhang med grundskatterna blifvit afskaffade o. s. v.

Till 1877 års Riksdag framlade Kongl. Maj:t ett öfvergångsförslag, som af Första Kammaren antogs med den stora majoriteten af 99 röster mot 20, under det Andra Kammaren enades om en skrifvelse, hvars syfte gick ut på, att indelningsverket skulle småningom afskrifvas och den indelta stammen ersättas af en »genom frivilligt åtagande bildad, af statsverket aflönad stam bestående af befäl och trupp, uppgående till ungefär den nuvarande stammens styrka, hvilken till så stor del som möjligt förlägges och fördelas på landsbygden».

Vid riksdagen år 1878 väcktes af ett stort antal ledamöter inom Andra Kammaren motion om härens sammansättande dels med en fast anstald befälskader af yrkesmän, dels af en ur de värnpligtiges led anskaffad stamtrupp och dels af beväring o. s. v., dock endast under förutsättning af grundskatternas och roteringsbördans afskrifning, båtmanshållets upphörande o. s. v. Sedan detta förslag fallit, genom Första Kammarens afslag, blef det af Andra Kammaren antaget.

Det kongl. förslaget till 1880 års Riksdag afsåg endast värnpligtslagen och införande deruti af de grunder, som båda kamrarne vid flere föregående tillfällen hvar för sig godkänt, jemte välbehöflig skärpning af kontrollen öfver beväringssmanskapets inskrifning och redovisning. Hela den årliga kostnaden för förslagets genomförande beräknades till endast 50,000 kronor. Någon bestämmelse om ökad vapenöfning för beväringen ingick ej i lagförslaget, men någon afskrifning af grundskatter och indelningsverk föreslogs ej heller. Också förkastades detta förslag i Andra Kammaren, sedan det med stor röstöfverigt, 88 mot 41, antagits af den Första.

Den 19 juni 1880 tillsattes af Kongl. Maj:t tvenne komitéer för att utarbete fullständiga förslag, den ena till landtförsvarets och den andra till sjöförsvarets ordnande, med bemyndigande för dessa komitéer att öfverlägga så väl med hvarandra som med den redan samlade skatte-regleringskomitéen.

Till efterrättelse och vägledning för berörda tvenne komitéer meddelades bland annat: att med hänsyn till den utgång, som Kongl. Maj:ts till 1880 års Riksdag afgifna förslag till värnpligtslag erhållit, ej mindre än till de vid behandling af särskilda förslag till härordningar vid förutgångna riksdagar förda öfverläggningar och fattade beslut, den upp-

fattning torde få anses bekräftad, att indelningsverket icke vidare kan bibehållas, så vida landets försvar skall ordnas med tillämpning af en utsträckt allmän värnpligt.

Det härordningsförslag, som följaktligen utarbetades på grund af stammanskap, antaget genom frivilligt aftal, och beväringens öfning under *högst* 90 dagar, mot fullständig afskrifning af indelningsverk och grundskatter, blef likaledes af Riksdagen förkastadt.

År 1885 måste Riksdagens bifall till beväringssklassernas ökande från 5 till 6, införande af 6 årsklasser landstorm samt ökandet succesivt af öfningsdagarne för beväringen med inalles 12 köpas medelst 30 procent afskrifning å grundskatter samt å rustnings- och roteringsbesvär.

Den år 1889 framlagda kongl. propositionen om det indelta kavalleriets ersättande med värfvadt blef ej af Riksdagen godkänd.

Till 1890 års Riksdag aflätos kongl. propositioner om värnpligtstidens förlängning med 2:ne år, eller från 21 till 34 års ålder, hvaraf 8 år skulle utgöras i beväringen med inalles 48 öfningsdagar, hvaremot erbjöds ytterligare 10 procent lindring i rust- och roteringsbesvärerna och i grundskatter.

Andra Kammaren antog för sin del en nedsättning af grundskatterna och lindring i rustning och rotering med 10 procent utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit, eller till 50 procent af hela beloppet, oberoende af det beslut Riksdagen komme att fatta beträffande värnpligtslagen. — Förslaget förföll härmed.

Vid 1891 och 92 årens riksdagar slutligen sökte Kongl. Maj:t förgäfvnes utverka bifall till då framlagda propositioner, hufvudsakligast åter upptagande flere gånger redan gjorda yrkanden om beväringssklassernas ökande till 12 med 90 öfningsdagar jemte vissa förändringar i arméns organisation och fördelning. Dessa förslag biföllos visserligen med stor majoritet inom Första Kammaren, men förkastades af den Andra, oaktadt till pris därför erbjöds fullständig afskrifning af grundskatterna under loppet af 10 år, jemte lindring i rustningens och roteringens utgörande med hela beloppet af det uppskattade värdet.

Slutligen får utskottet fästa uppmärksamheten vid, att en komité, bestående af generaler, så nyligen som i mars månad förlidet år, afgifvit utlåtande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett inom generalstaben utarbetadt förslag till grunder för ny härordning.

På grund af det ofvan anförda, hvaraf framgår att flerfaldiga utredningar rörande försvarets förstärkande på ena eller andra grunden redan verkstälts, samt då Kongl. Maj:t under alla förhållanden icke lär underlåta att fortfarande egna all möjlig uppmärksamhet åt lösande af

den stora fosterländska frågan, anser utskottet den af motionärerna föreslagna skrifvelsen icke erforderlig och får följaktligen hemställa,

att motionen icke må till någon kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 maj 1892.

På utskottets vägnar:

O. M. BJÖRNSTJERNA.

Reservationer:

af friherre *von Otter*;

af herr *C. E. Casparsson*: »Den förkrympta form, hvari försvarsfrågan under de sista 4 åren framkommit, samt det sätt, hvarpå de militära fordringarne blifvit behandlade, synes mig icke stå i önskvärdt förhållande till de samtidigt föreslagna skatteeftergifterna och skatte-lindringarne. En sorgfällig utredning af frågan om ordnandet af landets försvar, innan den å nyo framlägges för Riksdagen, synes mig därför, på sätt i motionen framhållits, vara af behofvet påkallad, men då en sådan utredning tvifvels utan kan åstadkommas äfven på den af utskottet anvisade vägen, och då dessutom den snart tilländagångna tiden för Riksdagens sammanvaro icke under några förhållanden lärer medgifva att åt motionen bereda den allsidiga pröfning, som skulle erfordras för att deraf kunde framgå ett Riksdagens uttalande, har jag af sistnämnda skäl ej motsatt mig det slut, hvartill utskottet vid pröfning af motionen kommit, förvissad att den betydelsefulla maning till ett omsorgsfullare tillgodoseende af de militära krafven på försvarets skilda områden, hvilken innefattas i den af 57 ledamöter af Första Kammaren afgifna motionen, äfven utan någon särskild skrifvelse, icke lärer af Konungens rådgifvare missförstås eller lemnas obeaktad vid utarbetandet af ett nytt förslag till försvarets ordnande»;

af greve *G. H. Spens*: »Jag har bland andra underskrifvit nu behandlade motion, emedan jag ansett den i sig innebära önskan ej alle-

nast, att behöflig förstärkning af vårt försvar måtte så snart som möjligt komma till stånd, utan ock att de fordringar härutinnan, hvilka må komma att framställas såsom vilkor för grundskatternas afskrifning och för ersättande af kostnaderna för rustnings- och roteringsbesvären, måtte omfatta *allt*, som enligt fackmännens åsigt *oundgängligen* erfordras så väl för att försätta det rörliga försvaret uti nöjaktigt och krigsdugligt skick som för att underlätta härens mobilisering; hvarjemte jag delar öfrige motionärers mening om olämpligheten och omöjligheten af att utan någon garanti uteslutande eller i väsentligt större omfång än hittills anlita värfning, derest stamsystem skall bibehållas.

Då emellertid betänkanden och förslag redan finnas uppgjorda efter olika grunder; då Kongl. Maj:t utan tvifvel kommer att på lämpligt sätt låta verkställa hvarje utredning, som ifrågavarande för vårt fosterland och vår sjelfständighet framför allt annat vigtiga ärende må påkalla; då det framhållits som möjligt, att ärendets slutliga afgörande skulle kunna fördröjas i stället för att påskyndas genom den föreslagna åtgärden, och då den långt framskridna tiden för Riksdagens sammanvaro icke lärer medgifva motionens allsidiga pröfning, har jag icke satt mig emot det slut, hvartill utskottets pluralitet kommit.»